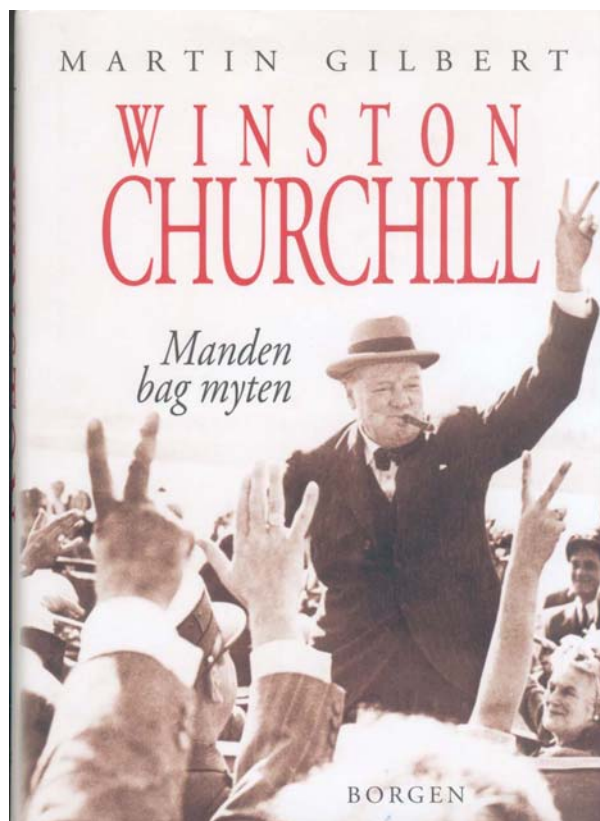

Winston Churchill – fra vugge til grav

Vellykket ny udgivelse giver et fint indtryk af en af det tyvende århundredes mest markante personligheder

Martin Gilbert: Winston Churchill – Manden bag myten., Borgen 2005. 573 s. 449 kr.

Af Henrik Mølgaard Frandsen

Den engelske historiker Martin Gilbert har med denne bog udarbejdet en kortere version af sin tidligere biografi om Winston Churchill (1874-1965) fra 1988. Gilberts primære målsætning er, at "præsentere en stor mands historie i al dens forskellighed, både personligt og politisk" (s. 13 f.). Det skal med det samme siges, at dette lykkes på glimrende vis. Der er med Martin Gilbert tale om en person, hvis viden om Winston Churchill er særdeles vidtfavnende. Således fungerede Martin Gilbert i første omgang som assistent for Winston Churchills søn, Randolph, i dennes arbejde med udgivelsen af en autoriseret biografi om faderen. Efter Randolph Churchills død i 1968 overtog Martin Gilbert projektet, som i 1988 blev kronet med udgivelsen af et omfattende otte binds værk, hvortil er kommet yderligere fjorten supplementsbind med breve og kilder. I dag har Martin Gilbert status som officiel Churchill biograf og er yderligere blevet adlet for sin indsats. Det er med andre ord ikke en "hr. hvem som helst", der har begivet sig ud i dette værk. Gilberts omfattende viden om Churchill skinner klart igennem hele værket, og

fremstillingen er glimrende struktureret og anvender et enkelt og fængende sprog – i hvilken sammenhæng oversættelsen fra engelsk til dansk fortjener ros. Når dertil kommer, at vi med Winston Churchill har at gøre med en af det 20. århundredes mest spændende personligheder på den politiske scene, som gennemlevede et utal af krige og konflikter, såvel på slagmarken som i den politiske arena, borger det for en ikke helt uinteressant udgivelse! Hvis man endelig skal komme lidt malurt i bægret, så er det Martin Gilberts til tider noget subjektive fremstilling af hovedpersonen. Forfatteren er tydeligt imponeret af Winston Churchill, og superlativerne fylder til tider meget. Denne tilbøjelighed har muligvis lukket forfatterens øjne for visse svagheder hos Churchill, hvilket jeg vender tilbage til.

Martin Gilbert deler strukturmæssigt bogen op i to sektioner. Første del fokuserer på tiden fra Churchills fødsel i 1874 til Anden Verdenskrigs udbrud, mens anden del skildrer Anden Verdenskrig og tiden frem til hans død i 1965. Inddelingen forekommer naturlig og Gilberts behandling af de forskellige tidsperioder synes umiddelbart at være dækkende, så ingen perioder forfordeles på urimelig vis.

En meget intelligent ung mand

Første del af bogen skildrer den aristokratiske fødte Winston Churchills voldsomme personlige og karrieremæssige udvikling. Her gennemgår forfatteren levende Churchills oplevelser som sekondløjtnant i den britiske hær under kampene ved Indiens nordvestgrænse i 1897, i de voldsomme kavalerikampe i Sudan i 1898 samt hans deltagelse i Boerkrigen i 1899/1900. Gilbert benytter sig af Churchills mange breve til familien fra denne periode, de mange samtidige avisartikler Churchill stod bag samt hans første bogudgivelser om sine oplevelser i kampene. Churchills personlige skildringer af begivenhederne gjorde ham allerede på daværende tidspunkt til en kendt skikkelse i hjemlandet. Dertil kom at det var en ganske indbringende forretning for Churchill og ikke mindst en glimrende platform for en kommende politisk karriere. Karrieremulighederne blev yderligere styrket, da det på dramatisk vis lykkedes Winston at flygte fra et fangenskab hos boerne, og han efterfølgende formåede at bruge dette på en pr-mæssig måde i de britiske medier, der ville have gjort selv en Tony Blair misundelig! Gilberts skildring af denne periode af Churchills liv fremstiller en meget intelligent ung mand, der besidder et sjældent mod, en sjælden vilje og samtidig en karakter, der er usædvanlig ambitiøs og særdeles bevidst om hvilke karrieremuligheder, der ligger i de valg, han træffer. Samtidig er det tydeligt, at den karakter, der formes i disse år af Churchills liv, danner baggrunden for den

politiker, der skulle blive en så afgørende skikkelse i det tyvende århundrede. Churchills robusthed kan virke næsten skræmmende for en nutidig læser – ikke mindst hans åbenlyse glæde ved de blodige slag, han deltager i. Endvidere er det tydeligvis også i disse år, at Churchills begejstring og stolthed over det britiske imperiums omfang og karakter for alvor bliver en fasttømret del af hans politiske verdenssyn. Dette skulle sidenhen blive Storbritannien til stor fordel og senere også til ulempe.

Første Verdenskrig

Gilbert beskriver videre, hvorledes Churchill opnår at komme i parlamentet som seksogtyve-årig for det konservative parti i 1901. Partiet fandt hurtigt ud af, at man havde at gøre med en noget usædvanlig karakter, der ikke uden videre bøjede sig for partidisciplinen. I 1904 skiftede Churchill til det Liberale Parti, ifølge Gilbert grundet hans sympati for øget frihandel. I 1910 fik Churchill sin første tunge post som indenrigsminister, og i 1911 blev han flådeminister. Det var på denne post, at Churchill gjorde sin indtræden på verdensscenen ved Første Verdenskrigs udbrud i 1914. Gilbert beskriver på glimrende vis, hvorledes Churchill endnu engang udvikler sin personlighed og engagement ved krigssituationer, og man får fornemmelsen af, at det faktisk var i disse kritiske perioder, at Churchill befandt sig bedst. Gilbert beskriver naturligvis også Churchills rolle ved de allieredes eneste større forsøg på at omgå den fastlåste vestfront, nemlig landsætningen ved Gallipoli i 1915. Landsætningen udviklede sig til en af Første Verdenskrigs mange katastrofer, og medførte Churchills afgang som flådeminister i 1915, og hvad der så ud til at være hans politiske karrieres endeligt. Churchill, der var initiativtageren til den fatale landgang, bliver i Gilberts udgivelse fremstillet som mindre 'skyldig', end hvad der typisk har været tradition for. Således tilskrives offensivens manglende succes en række andre faktorer, såsom manglende villighed til at lytte til Churchills strategiske råd i forbindelse med gennemførelsen af operationen (193 ff.). Gennemgangen af Churchills rolle i Første Verdenskrig efterlader samtidig indtrykket af en person, der i høj grad gik op i de menige soldaters velbefindende, og som ikke selv var bange for at leve under de samme vilkår som soldaterne i skyttegravene.

Ministerposter

Til trods for hans udnævnelse til ammunitionsminister i 1917 og koloniminister i 1921 medførte Gallipoli-episoden et gevaldigt politisk prestigetab for Churchill, som han i realiteten ikke overvandt før sine store bedrifter under Anden Verdenskrig. Gilbert illustrerer glimrende, hvorledes Churchill de følgende mange år løbende bliver plettet på grund af Gallipoli-invasionen – såvel offentligt som af sine politiske modstandere i Parlamentet. I 1924 skiftede Churchill igen parti, og vendte tilbage til de konservative grundet forbitelse over de liberales støtte til Labourpartiet. Samme år bliver han udnævnt til konservativ finansminister, en post han bestred frem til 1929. Denne lange ministerpe-

riode skulle primært blive kendt for Churchills katastrofale beslutning om en tilbagevenden til guldmøntfod i 1925. Ifølge Gilberts fremstilling var Churchill i første omgang imod beslutningen, men 23 år senere forsvarede han den som "ikke generende for erhvervslevet" (266 f.). Dette postulat synes dog noget ved siden af. Gilbert søger her underligt nok ikke at undersøge, hvorvidt Churchills beslutning var til fordel eller ulempe for Storbritannien, men fokuserer i højere grad på mere 'bløde' områder i Churchills tid som finansminister – blandt andet hans forsøg på at indføre sociale reformer. Indførelsen af guldmøntfoden var imidlertid medvirkende til at miskreditere Churchill politisk, hvilket også hans inderlige modvilje mod øget indisk selvstændighed var.

Med de konservatives valgnederlag i 1929 syntes Churchills politiske karriere endnu engang forbi. Denne gang skulle der imidlertid også gå ti år, før Churchill skulle komme tilbage til magtens indercirkel. Churchill sad imidlertid langt fra med hænderne i skødet i denne periode. Gilbert tildeler således Churchills periode i opposition hele fire kapitler, hvor blandt andet hans ture til USA i 1929 og 1931 beskrives ganske indgående. Churchill brugte primært disse ture til at tjene betydelige summer ved foredragsvirksomhed, men mere væsentligt synes disse ture at bekræfte ham i hans sympatiske indtryk af USA og amerikanerne. 'Broderskabet' mellem Storbritannien og USA skulle blive en fast integreret del af Churchills politiske verdensbillede resten af Churchills levetid. Det mest udprægede karakteristikum ved hans virke i denne oppositionstid er imidlertid hans tidlige og vedvarende agitation mod oprustningen og udviklingen i Tyskland. Frem til krigsudbruddet i 1939 fremstår Churchill som den ivrigste politiske fortalere for en hård kurs over for Hitler-Tyskland, og igen og igen advarede han mod Storbritanniens utilstrækkelige militære kapacitet. Også denne periode kommer Gilbert vel igennem, og igen illustreres det, at forfatterens tilgang til, samt overblik over, kildematerialet er betydeligt. Gilbert beskriver også her flere pudsige situationer i forholdet mellem Churchill og Hitler. Således var de to særdeles tæt på at møde hinanden ved et privatarrangeret møde efter et middagsselskab i 1932, men Hitler afviste i sidste øjeblik ideen under henvisning til, at Churchill var i opposition, og at "ingen lyttede til ham." (s. 286 f.).

Anden Verdenskrig og tiden efter

Det var til gengæld svært ikke at lytte til Churchill, da Anden Verdenskrig brød ud. I første omgang blev han udnævnt til flådeminister, og da Parlamentet helt mistede tilliden til den siddende premierminister Richard Chamberlain i 1940, fremstod Churchill som det oplagte valg, hvorfor han i maj 1940 fik overdraget den tyngende post som premierminister. Gilbert kommer generelt godt igennem sin skildring af Anden Verdenskrig. Især bliver Churchills møder med Roosevelt og Stalin dækket intensivt. Gilbert gør samtidig meget ud af at beskrive det gigantiske pres, Churchill var under, hans enorme rejseaktivitet samt Churchills til stadighed

skrantende helbred. Gilbert får også her frembragt indtrykket af en Churchill, som var principfast ud i det ekstreme, og for hvem sejren over totalitarisme var en livsmission. Af samme årsag var Churchills forhold til den store allierede, USSR, særdeles akavet. Churchill havde tidligere været en af de ivrigste fortalere for et større britisk indgreb i den russiske borgerkrig i årene omkring Første Verdenskrigs afslutning til fordel for de anti-bolsjevikiske styrker. Denne politik måtte dog opgives, men Churchill bevarede siden hen sin meget negative opfattelse af kommunismen. Grundet den nazistiske fare måtte han imidlertid bide sin modvilje mod kommunismen i sig, og han indledte det tætte samarbejde med Stalin. Modviljen over for kommunismen var efter krigen intakt, og Churchill skulle spille en væsentlig rolle i den retoriske kamp mod Østblokken - blandt andet med sin berømte 'jernetæppe-tale' i 1946.

Udgivelsens svageste del

Da de allieredes sejr omsider var i hus, tabte Churchill, højest overraskende, den første britiske valgkamp efter krigen. Efter at have ledet den britiske opposition i seks år lykkedes det Churchill at genvinde posten som premierminister i 1951. I 1955 måtte han trække sig fra denne post grundet stadig tydeligere problemer med helbredet. Der skulle gå yderligere ti år, før Churchill døde. Gilbert gør mindre ud af at beskrive Churchills anden regeringsperiode. I beskrivelsen heraf fokuserer han først og fremmest på Churchills forsøg på at bringe verdens to eneste supermagter til forhandlingsbordet - de gentagne forsøg fra Churchills side skulle vise sig at være skønne spildte kræfter. Skildringen af denne sidste periode (1945-) af Churchills liv fremstår som udgivelsens svageste del. Gilbert får ikke i tilstrækkelig grad pointeret, at Churchills politiske virke i efterkrigstiden i væsentligt omfang var en stor fiasko. Dette var ikke mindst tilfældet set ud fra et rent britisk synspunkt. Churchill var fast forankret i sit billede af Storbritannien som imperiemagt og var ude af stand til at forstå den nye verdensorden. Af samme årsag fastholdt han Storbritannien uden for den rivende integrationsudvikling, som fandt sted på kontinentet efter Anden Verdenskrig - hvilket på mange måder var ulykkeligt for Storbritannien. Gilbert får heller ikke i tilstrækkelig grad fremstillet Churchills overordnede udenrigspolitiske teori efter Anden Verdenskrig, der grundlæggende drejede sig om, at den britiske regering skulle fremstille Storbritannien som en ligeværdig partner i forhold til USA og USSR. Det var i den forbindelse, at Churchill søgte at fastholde billedet af Storbritannien som en stormagt *qua* dets Commonwealth - situationen var, som nævnt, ganske anderledes.

En anbefalelsesværdig bog

Når det er sagt, så må det overordnede billede af bogen dog siges at være særdeles positivt. Gilbert får fremstillet usædvanlig mange elementer af Winston Churchills politiske og personlige sider. Gilbert fremdrager i sin skildring af Churchill et billede af en politiker, der på mange områder var særdeles fremsynet. Dette gælder i særdeleshed Churchills meget tidlige konstatering af de

kommunistiske og nazistiske ideologiers ekspansive og ekstremt ødelæggende karakter. Gilbert får også fremstillet Churchills fremsynethed, hvad angår efterkrigstidens Europa. Her var Churchill en varm fortaler for et føderalt udseende Vesteuropa, og han indså tidligt væsentligheden af et tæt føderalt-lignende samarbejde mellem Frankrig og Vesttyskland, hvis Europa skulle opnå varig fred og stabilitet. Hvad Gilbert derimod ikke i tilstrækkeligt omfang får skildret er altså Churchills fejlslagne kurs for efterkrigstidens Storbritannien. På det personlige plan inddrager Gilbert især Churchills mange breve gennem årene til sin kone, Clementine Hozier. Her får man løbende et godt indblik i de mange fine træk, som var karakteristiske for Churchill på det familiemæssige plan. Endelig fortjener bogen også ros for de mange fine illustrationer, som, sammen med Gilberts gode formuleringsevner, gør personen og politikerens Winston Churchill særdeles levende i denne anbefalelsesværdige udgivelse.

Henrik Mølgaard Frandsen er cand.mag. i historie og europastudier.